

Efraín Foglia: «La creació d'infraestructura és el primer pas per generar continguts lliures»

El dissenyador, investigador, professor de la Universitat de Vic i membre de guifi.net Efraín Foglia, parla d'Internet, sobirania tecnològica, dependència, vinculació social i autogestió | «Tot el que té a veure amb la cultura digital és un núvol on ningú sap què passa» | «La dependència tecnològica genera grans desigualtats, perquè genera nínxols, i marca directament a qui no formarà part d'aquesta societat»

Efraín Foglia, dissenyador, investigador i membre de la comunitat guifi.net

Efraín Foglia (<http://www.efrainfoglia.net/>) és dissenyador, investigador i membre fundador de guifi.net (<http://guifi.net/>), «una incubadora d'innovació» nascuda a Osona que en pocs anys s'ha convertit en un referent mundial en desplegament d'infraestructura comunitària per transportar internet. És la xarxa de telecomunicacions autogestionada més gran del món. Parlem amb ell d'aquest projecte, de sobirania tecnològica, de dependència, vinculació social i autogestió.

Formes part de la comunitat guifi.net. Què és?

Estem en una ciutat on hi ha desenes de persones autoritzades per parlar d'això perquè és una

incubadora d'innovació molt forta. Guifi.net és un reclam, com passa a molts nivells a la societat, que està focalitzat en democratitzar internet. A nivell europeu, als anys 2000, va sorgir la idea de construir un internet paral·lel que estigui gestionat com la Wikipedia. Se li va dir Xarxes Obertes. Van començar a replicar la interconnexió entre localitats. Per exemple: entre cinc cases. I van començar a distribuir l'internet que algú tenia. Com si en un riu generes un transvasament i el reparteixes entre la gent a qui no arriba l'aigua. La idea d'aquest tipus de xarxes és aquesta. La seva gestió és comunitària i ajuda en un moment històric en què el programari lliure ja està madur. A tots els dispositius se'ls pot instal·lar programari lliure i això, no només fa baixar els preus, sinó que descentralitza el control d'alguna empresa sobre el disseny de programari, et permet modificar-lo i si hi ha molta gent que el fa servir, es converteix en una opció.

I amb aquesta idea va néixer guifi.net.

Sí. Què va passar? Que gent d'Osona, en concret de Gurb, es van adonar de la descompensació que hi ha entre Osona i Barcelona. Les corporacions no només és que es moguin per un tema de diners, sinó que el que volen és una massa de consumidors molt concreta, sinó no despleguen infraestructures cap a aquests indrets. De fet, per llei se'ls dóna la concessió i tenen l'obligació de fer-ho i no ho fan. Els multen, però els surt a compte no desplegar infraestructura. En aquest context aquesta gent s'organitza i comença a portar Internet sota aquesta dinàmica. Paral·lelament, a Barcelona, es comencen a organitzar un munt de moviments, però guifi.net, que neix a Osona el 2004, és una de les xarxes que ho ha fet millor a nivell d'inclusió. De fet, moltes petites xarxes d'altres tipus, que ho han fet més o menys igual, però que han estat més autoreferencials, han anat desapareixent o s'han anat posant sota el paraigües de guifi.net. Ha crescut tant que és un referent mundial. És la xarxa d'aquestes característiques més gran del món. És una idea que es pot replicar a tot arreu. I a Catalunya en concret ha crescut d'una manera impressionant. Hi ha molta gent involucrada. Estem parlant d'economia digital social.

Efraín Foglia durant l'acte «Bots, els nous organismes de la societat xarxa» del Festival Protesta a la llibreria Muntanya de llibres de Vic, l'octubre passat Foto: Àngel Amargant

Defenseu la infraestructura ciutadana. Per què?

Quan es parla de cultura digital, sempre es parla de continguts. Però realment, una estructura com Internet té dues parts molt clares: la infraestructura i els continguts. Ningú històricament ha parlat de la infraestructura perquè així ha convingut, és una cosa o de les grans companyies o dels estats. Els ciutadans mai han tingut dret i és una part molt obscura, ningú parla d'això. Per això són rellevants aquests projectes, perquè posen sobre la taula que no som lliures, no podem publicar si la infraestructura no és nostra, perquè te la poden bloquejar, tancar? Ja s'ha demostrat que la infraestructura és fonamental. Per això, per guifi.net, la infraestructura és el primer pas per després poder generar continguts lliures. Cada vegada ens adonem més que no és l'adreça de correu que ens regalen, sinó que estan fent que totes les teves dades vagin a la seva infraestructura, que tenen la seva pròpia governança, i que tu no hi tens cap dret. Aquest debat sí que s'ha abordat des d'altres espais, com les carreteres o l'aigua. Però tot el que té a veure amb la cultura digital és un núvol on ningú sap què passa. Una de les tasques de guifi.net és difondre que aquesta infraestructura és fonamental.

Guifi.net és especialista en infraestructura però no fa continguts.

L'objectiu és generar una xarxa neutral, oberta i ciutadana, però no és moralista amb el que la gent hi posa. Es tracta de generar la situació de simetria entre la societat i les empreses. De fet, les empreses que es dediquen a continguts (Google, Facebook i altres) estan començant a construir infraestructura, perquè té un sostre de vidre. Si Facebook està a Barcelona i circula per les vies de Telefónica hi ha un contrapoder que no li permet a Facebook acabar de tenir el domini. Està creant infraestructura a països on fan servir el discurs que volen acabar amb la bretxa digital, però el que volen és que tot els pertanyi a nivell d'infraestructura i de continguts.

Instal·lació d'un node de la xarxa de telecomunicacions autogestionada de guifi.net Foto: guifi.net

De qui és internet?

Aquesta és una de les coses més obscures. Avui dia és una cosa que està en totes les activitats de la societat i ningú es pregunta això. Al principi hi havia una idea molt interessant que era una estructura descentralitzada que connectés diferents servidors a nivell global i que una sèrie d'institucions neutres regulés això. Aquesta infraestructura es va acabar declinant per interessos econòmics molt potents. Avui dia l'internet que coneixem pertany a molt poques companyies a nivell global. Els amos, qui tenen els grans servidors, són empreses privades, que generalment estan connectades amb els cercles de poder més grans del món. Internet és una entitat privada i el seu espai de regulació i governança està molt allunyat dels processos democràtics ciutadans. És així d'extrem.

Com pot l'usuari fer ús d'aquesta infraestructura?

La infraestructura requereix una despesa més gran que la majoria d'activitats quotidianes. I la forma és cooperativament construint la infraestructura on ets tu i connectant-la amb la gran infraestructura de guifi.net. Majoritàriament per cable i per antenes. Hi ha un mapa on veiem on hi ha guifi.net i cada persona s'ha d'autogestionar per veure com arriba a connectar-se allà. Aquesta persona li ha de permetre connectar-se i ella ha de permetre que si algú es vol connectar al meu node, ho pugui fer. I això és el que li dóna la viralitat social. És una construcció col·laborativa. En zones on està més implantat, és més fàcil. A Osona tothom es coneix i és més senzill, però a Barcelona, potser al barri Gòtic sigui impossible, perquè ja no hi ha veïns, són hotels. No és possible implantar-ho a tot arreu si no hi ha una sèrie de condicions. Geografia, capacitat tècnica? Ets lliure de connectar-te a aquesta xarxa, però la teva participació si que la pots modular, pots muntar una empresa de procomú a dins i viure d'ella, seguint una normativa, o pots simplement ser usuària connectant-te i rebent els beneficis. Hi ha moltes modalitats, és un full en blanc.

I quina relació hi ha amb les administracions?

No hi ha projectes de base militant, cooperativistes, no hi ha rebuig a col·laborar amb cap persona. De fet, per fer una infraestructura es necessiten recursos. S'exigeix a les autoritats locals que inverteixin en aquest tipus de xarxa. El que passa és que moltes vegades en llocs petits, per nombre de vots no els donen diners, i no arriben les infraestructures fins allà. Si hi ha un alcalde més o menys compromès sap que o s'organitza o no en tindrà mai. No perquè la pagui l'ajuntament serà seva la xarxa, no li pertany, és una xarxa comuna. Els ajuntaments que ho entenen, entren. Dit d'una altra manera, ningú pot comprar guifi.net, perquè és de propietat distribuïda. Si l'ajuntament teixeix una xarxa entre cinc edificis o nodes, no són seus, però és el padrí econòmic d'això. Per això és fonamental la propietat distribuïda i que tothom es pagui la seva part. Això és el que fa forta la xarxa.

Creació de la xarxa comunitària de guifi.net Foto: guifi.net

Una cosa és allò comunitari i una altra cosa allò públic, oi?

Totalment. Allò públic està en una nebulosa. Allò comú, comunat o cooperatiu també inclou les responsabilitats que s'han de tenir. Però quin és l'internet públic? Hi ha televisió pública? Si podem votar o podem demanar hora al metge online, per què no ens donen el recurs per poder executar això? Ens fan pagar 50 euros al mes per executar la nostra democràcia participativa que ens han plantejat per internet. Per què no hi ha internet públic? No existeix.

Es podria comparar aquest projecte amb cooperatives com Som Energia?

Totalment, són projectes germans. Quina és la gran diferència? Que guifi.net té la seva xarxa pròpia. Som Energia i Som Connexió han de llogar la infraestructura perquè no els permeten construir-la. Guifi.net, abans d'entrar en fibra òptica, a través d'enllaços inalàmbrics industrials es fan servir una sèrie de freqüències que no necessiten licitar a l'Estat. En la freqüència de l'espectre radioelèctric per retransmetre internet hi ha dues freqüències d'ús comú, que són lliures, que les volen privatitzar. Les podem fer servir per transmetre a cost zero perquè és un bé comú. No és perquè tota aquesta gent sigui de bon rotllo, sinó perquè hi ha un munt d'empreses que fan productes amb aquestes freqüències sense pagar. Per exemple, un forn microones fa servir una freqüència de l'espectre radioelèctric per escalfar un got de llet, que és propietat comuna, però quan un microones es ven i tu escalfes, aquest espai de comunicació radioelèctrica, qui se'n beneficia és l'empresa que ha venut el forn. Si està ocupant aquesta freqüència comú hauria de repartir els seus beneficis, però no ho fa. Per això ja els interessa que aquest espai sigui lliure. Si aquesta freqüència fos privada, el microones valdria el triple. Som Connexió li lloga a Orange, i està molt bé, però ells saben que el següent pas és poder tenir xarxa pròpia. I Guifi.net la té tota pròpia.

Una de les antenes de la xarxa de telecomunicacions comunitària de guifi.net Foto: guifi.net

Tenim molta dependència tecnològica. Com ens afecta això?

Hem de ser molt crítics amb la societat actual en què vivim i aquesta dependència tecnològica. La dependència tecnològica en el fons genera grans desigualtats, perquè genera nínxols, i marca directament a qui no formarà part d'aquesta societat. És molt injust que diguem que tothom ha d'estar connectat. Per què? És com tenir targeta de crèdit, ara s'ha naturalitzat i és pervers, però va arribar un moment que et deien «no et podem contractar si no tens targeta de crèdit». Aquest mateix procés passa amb tenir una adreça electrònica o estar connectat. Et treuen el teu dret a no tenir-ne. Què passa si busques feina i no en tens? El que es defensa des de moviments de xarxes lliures és veure quina és la forma més saludable de fer-ho. Tenim dret a desconnectar, però sabem què passa al món real hipercapitalista. Va tot molt de pressa. Pel tipus de societat que hem creat és més fàcil acceptar les condicions d'ús de Google, perquè és molt eficaç, perquè ens convé. Això és una eina que estan fent servir les grans companyies. No volen que els paguem per una aplicació, volen que els paguem amb les nostres dades i amb aquesta dependència. És exactament igual que vendre droga. Avui dia, una de les coses amb les que més es lucren a nivell global és amb les dades. Trump va guanyar a partir del maneig de dades, encara que fossin falses, però és igual, l'opinió pública estava impregnada.

Es parla molt de sobirania. Com podem aconseguir la sobirania tecnològica a nivell col·lectiu i a nivell individual?

Hi ha un munt d'administracions que estan parlant de sobirania tecnològica i és un mentida gegant. No aclareixen que tenen externalitzats tots els seus serveis. Tots els serveis de Barcelona estan externalitzats a empreses «del mal». Les institucions que regeixen internet són molt opaques. Des del punt de vista públic no hi ha sobirania, al contrari, cada vegada es tanquen més. I en l'àmbit personal i comunitari sí que hi ha un munt de coses summament interessants i a Catalunya hi ha molts projectes. Hi ha molta feina feta, i el primer que hem de fer és començar a acostar-nos a aquests cercles. Es necessita una consciència col·lectiva, que és molt romàntic pensar que es tindrà a nivell general, perquè la societat és molt individualista, va a la velocitat que va, però el clic bàsic és acostar-se a aquests projectes, perquè hi ha moltes opcions. Hi ha molta feina d'activisme, de desenvolupament de software lliure, hi ha un bon catàleg de projectes. Què es necessita per robar part d'aquest temps que no tenim per acostar-nos a aquest tipus de projectes? Aquesta és la part més complexa, potser.

Instal·lació d'una antena de la xarxa de telecomunicacions autogestionada de guifi.net Foto: guifi.net

Què són i per què són importants els mitjans comunitaris?

Els mitjans comunitaris no s'havien plantejat que també era important la infraestructura. Es basaven en els continguts. Que siguin lliures, que no hi hagi publicitat, etc. Però no els deixaran entrar! En els mitjans alternatius hi ha hagut diverses postures, però en el digital va ser molt clara, es va apostar per fer una altra infraestructura. I molts mitjans comunitaris ja van néixer parlant de continguts i d'infraestructures. Per exemple, a Amèrica llatina, on està més madur, ja tenen clar que no només és el contingut sinó que canvia la infraestructura. I allà, abans del genocidi europeu, ja hi havia estructures comunitàries d'organització. Molts projectes que neixen allà semblants a guifi.net provenen d'una ràdio comunitària que existia prèviament. I no era només un mitjà d'entreteniment, sinó de cohesió de la comunitat. Els *sonideros*, a Mèxic, abans de Whatsapp i Tinder, ja enviaven missatges d'amor a altres persones amb una cançó. Aquests mitjans ja saben què volen dir i cap a on van, però si estàs gestionant alguna cosa molt potent o transgressora, és possible que et censurin si ho fas a través d'una connexió de Telefónica. Se n'ha de ser conscient, com a mínim. Una altra opció és una xarxa lliure on hi ha una comunitat que et donarà suport. Ara és molt més viable tenir infraestructura pròpia. Jo crec que les infraestructures comunitàries han de fer un esforç per acostar-se a totes les propostes que hi ha de mitjans comunitaris i a la inversa. Perquè són dues especialitats que fan el *combo* total, i això també genera economies pròpies. Els mitjans comunitaris, que són fonamentals en quasi qualsevol societat, tenen el problema de sostenibilitat, escalabilitat i de capitalisme extrem. Podria ser un camí a explorar aquest tipus de fusions.